

Милован Васовић

АРТИЉЕРИЈСКЕ ЈЕДИНИЦЕ У РУКАМА УСТАНИКА ЈУЛА 1941. ГОДИНЕ

Приликом ослобођења Андријевице заробљено је 200 италијанских војника, подофицира и официра. Међу њима било је 12 рањених. Убијено је 40 војника и подофицира.

Поред осталог оружја и материјално-техничке опреме, заплијењено је 6 брдских топова 75 mm са 80 граната.¹ При одбрани Андријевице, италијанске снаге нијесу отварале ватру из артиљеријских оруђа, јер топовске гранате нијесу имале каписли.

Од тих шест заплијењених брдских топова, два су била неисправна (расклопљени, налазили су се у магазину, јер су им били неисправни затварачи и системи за ублаживање трзаја).²

На захтјев секретара МК Богдана Нововића, 17. јула 1941. године послерије подне приступило се оспособљавању артиљерије за ватрено дејство. Овај рад преузе оје Илија Зековић са групом Италијана (заробљеника — артиљераца) и браваром из Андријевице.

Гранате су оспособљене на тај начин што су чауре метка за француску пушку резане и стављене у лежиште каписле топовске чауре, У 18 часова 17. јула испалјени су први хици из топова и установљено да су четири брдска топа 75 mm способна и спремна за ватрено дејство.

17. јула комунисти села Улотине и Луга извукли су из скровишта хаубицу (150 mm Škoda Werke, Plzen, бр. 9072) — (са 40 граната, које нијесу имале упалача).³ До ње су они дошли још крајем прве половине априла, када је нека артиљеријска јединица, бивше југословенске војске заноћила у селу Улотини. Војници су тада ноћу напустили оруђе и коњске запреге, а са собом понијели само најнужнију опрему и пјешадијско наоружање. При напуштању оруђа извадили су ударне игле из затварача и побацили их, али су комунисти из Улотине пронашли једну и монтирали је у затварач, па ту исправну хаубицу одвукли у оближњи

¹ Податак дао Мило Нововић, арт. поднаредник у резерви из села Трепче.

² Исто:

³ Податке дао Видо Шошкић.

поток, покрили је грањем и замаскирали. (Остале три са неисправним затварачима остале су крај пута све до краја маја, када су дошли Италијани са камионима и некуд их одвукли.)⁴

Руководство устанка за срез андријевички имало је, дакле, 17. јула послије подне на располагању 4 брдска топа 75 mm са 80 граната и хаубицу 150 mm са 40 граната.

Напад на Беране (сада Иванград) отпочео је 18. јула. Устаници су врло брзо ликвидирали отпор непријатеља у граду, изузев отпорне тачке у згради гимназије. Не располагајући тешким оружјем за сламање отпора у утврђеној згради, Војни комитет из Берана затражио је од МК Андријевице артиљерију. Устаницима су упућена два брдска топа 75 mm. Преузимање артиљерије из Андријевице и транспорт извршио је Вукашин Ивановић, студент права из Трепче, са једним водом бораца, међу којима је био и резервни артиљеријски поднаредник Мило Нововић. Топови су превезени 17. прије подне камионом Милоша Јефтовића. Нововић је посио ватрене положаје у рејону гробља, сјеверно од Берана.⁵

По наређењу окружног партијског руководства, МК за срез андријевички упутио је 18. јула један брдски топ 75 mm устаницима Колашина, који су држали варош у окружењу. Када је Радисав Радевић испалио прву гранату из топа, која је експлодирала у близини гимназије у којој су се налазили Италијани, дошло је до истицања бијелих застави од стране италијанског гарнизона и понуђена је предаја.⁶

Руководство устанка је 20. јула формирало батерију од 3 брдска топа 75 mm. Командир батерије био је артиљерски поручник Владимир Јочић из села Трепче, а командир Првог вода арт. поднарединк Мило Нововић, такође из Трепче. Хаубицом од 150 mm командовао је Петар Шошкић, судија и рез. официр.⁷

21. јула, уочи напада устаничких снага, артиљерија је отворила ватру на положаје непријатеља. Уз ту подршку устаници су успјели да врло брзо сломе отпор непријатеља и овладају селом Брезојевице.

По избијању устаничких снага у рејон моста и Брезојевичке цркве, батерија је упућена комуникацијом Мурина — Чакор, са задатком да својом ватром подржи борбу Полимског и Величког батаљона на Јечмишту и Чакору. Хаубица је посјела положај у рејону Брезојевичког поља. Пошто гранате нијесу имале упалаче, прве њене хице непријатељ је дочекао узвизима: „Ура дрвена!“

⁴ Податак дао Видо Шошкић.

⁵ Податак дао Мило Нововић.

⁶ Зоран Лакић и група аутора. НОВ у Црној Гори 1941—1945. Хронологија догађаја, Титоград 1963, стр. 77.

⁷ Податке дали: Мило Нововић, Димитрије Васовић, Вука Васовић, Радомир Нововић.

23. јула упаљаче за ове гранате израдио је бравар Божо Милачић из Берана.

Италијанска дивизија „Пуље“ овладаола је Чакором и Јаворком 7. августа, и надирала је ка Мурини и Шекулару.⁸ Наступале су и снаге од Подгорице и Лијеве Ријеке, такође ка слободној територији среза. У таквој ситуацији, Команда за одбрану слободне територије наредила је да се напусте положаји и да се јединице у мањим војним формацијама повуку ка Бјеласици и Комовима. Међутим, дошло је до распада фронта, па и чета и батаљона, услед непријатељског рада реакције током читавог периода устанка.

Брдска батерија 75 mm повукла се са ватрених положаја из села Велике до села Крушева. Ту су оруђа онеспобљена (затварачи извађени и понесени). Хаубица 150 mm остала је на ватреном положају без затварача. Ту је сачекала 15. мај, а данас се налази у Војном музеју на Калемегдану у Београду.

Од 18. јула до 8. августа артиљерија је својом ватром пружила огромну помоћ устаницима. Представљала је страх за непријатеља. Непријатељски гарнизон у Колашину капитулирао је после прве испале не гранате, а берански је после артиљеријске ватре затражио преговоре са устаницима. Дејство артиљерије уштедјело је многе устаничке животе. Оно је допринијело да се за 20 дана, колико је трајало, фронт задржи на истој линији, иако су непријатељске снаге биле и бројније и технички опремљеније. Фронт према „Великој Албанији“ држао би се и дуже, да није била угрожена позадина слободна од правца Подгорице.

⁸ Зборник, том III, књ. 1, док. 19.